

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput IV. (a) Alexander III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

annorum viciatam fuisse; & Petronius Arbiter in *Satyrico*, cap. 25. refert Panichidem puellam, quæ nondum septem annos habens, patientiæ mulieris accepit legem; & de juvене D. Hieronymus in *epist. ad Vitalem*, ita inquit: *Domino teste, non mentior: quædam muliercula, cum expositum nutriveret infantem, & instillaret cibos, ac nutritricis officio fungeretur, cubar etq. cum ea parvulus, qui usque ad decimum jam pervenerat annum; accidit, ut plus quam pudicitia patitur se mero ingurgitaret, accensaque libidine obscænis motibus ad coitum duceret infantem. Prima ebrietas, & alterius noctis & cæterarum deinceps fecit consuetudinem, necdum duo menses fuerant evoluti, & ecce femina uterus intumuit.* Hostiensis in *cap. ultimo, de eo qui cognovit consanguin.* quendam puerum undecim annorum vim procreaticam habuisse prodit. Alia similia referunt Petrus Gregor. *lib. 9. synag. cap. 7.* Salas ad *Petronium fol. 88. linea 8.* Costanus de *spons. fol. 75.* Pineda in *sua monarch. lib. 3. cap. 22. §. 4.* Barbosa in *presenti, num 5.* Sed similem immaturum coitum acerbam rem appellavit Tertullianus de *veland. virg. cupidinem immitis uxæ Horatius lib. 2. cantu 5. &*

de eo ita censuit Zosimus *lib. 5. histor. Bizant. Imaturam virginem naturæ aliis connubio trahere nihil aliud est, quam injuriam naturæ facere.*

(d) *Tenere debemus.* Cap. ad *audientiam*, cap. significasti, de *homicidio*: quod principium latè exponit Basil. *lib. 10. de matrim. cap. 15.* & nos illustravimus in *d. cap. audientiam.* Nec obstat, quod si dubium propositum fuit Romano Pontifici, non potuit certa proferri sententia, ex vulgatis iuribus in *cap. grave II. q. 3. cap. habuisset, 33. distinct. cap. final. 30. quæst. 5.* atque ita potius suspendi debebat decisio hujus causæ, donec per liquidas probationes de veritate constaret, *cap. de muliere, cap. sicut ex literis 22. hoc titul. ibi: Quod si de his non constat ad plenum, tamdiu cognoscas de causa, donec de his ad plenum sufficienter instruaris. cap. causam, de probat. cap. ex literis, de consanguin. & affin.* nam respondetur, propositum factum in præsentem certum fuisse; dubium tamen tantum vertebatur circa conjunctionem, seu copulam: unde rectè certa potuit proferri sententia ex præsumptione violenta, seu concludente, ut in *cap. afferre, de præsumpt. l. cum de indebito, ff. de probationibus, cum aliis.*

CAPUT IV.

(a) Alexander III.

Ad audientiam nostri Apostolatus pervenit, quod cum Hugo Albertus Papiensis civis filiam suam cuidam filio L. dare vellet uxorem, juravit, quod si ille, cui desponsabatur, eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem puellam matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam ad Ecclesiam accedentes, consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideo que præfatus Hugo eandem foeminam dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod (b) sponsam fratris frater habere non potest, d. t. p. A. s. p. m. quat. eum suum implere propositum, quod canonice rationi obviat, non permittas, sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, diligenter admoneas, & ecclesiastica districtione compellas, contra, &c.

NOTÆ.

I. (a) *Alexander III.* Ita legitur in prima collectione, in sexta autem, *Alexander III. Papiensis electo.* Cujacius existimat legendum esse, *Joanni electo Papiensi*; sed cum nullus Papiensis Antistes reperitur temporibus Alexandri III. hujus nominis, vel retrò, sententia Cujacii sustineri nequit; quare rectius Concilius legit, *Alexander III. L. electo Papiensi*: quæ inscriptio probatur primò ex *cap. 4. qui matrimonia accusare, in 1. collect.* ubi dum epigrapha concipitur, *Alexand. III. L. electo Papiensi*, additur pars capituli ad *audientiam*, ut innuatur ibi referri partem præsentis textus. Secundò id suadet ex eo, quia temporibus Alexandri III. per annos 1178. electus fuit in Papiensem Præsulem S. Lanfrancus, quem consecravit Alexander III. ejusque præclaram vitam scripsit Ughel. *rom. 2. Italie, fol. 23.* De Ecclesia Papiensi nonnulla notavi in *cap. 1. de test. cogendis.* Casus autem ita contigit: Hugo quidam cum in animo haberet filiam suam Cajo filio Lucii Titii uxorem dare, juravit, si quo casu eveni-

ret, ne id efficere posset, veluti obstante necessitudinis jure, quod intercedebat inter Cajum Lucii Titii filium, & filiam suam, se eam daturum alteri filio ipsius Lucii Titii ex alia uxore suscepto, cum quo filia sua nullam necessitudinem habebat; & contraxerunt inter se sponsalia verbis præsentibus: sed detectâ postea inter eos cognatione, sponsalia nulla declarata sunt. Quæsitum fuit, an Hugo possit filiam suam nuptiæ collocare alteri filio ipsius Lucii Titii. Et respondet Pontifex, non posse, propter impedimentum publicæ honestatis ex prædictis sponsalibus ortum.

(b) *Sponsam fratris.* quæ verba exponemus in *cap. final. de divorciis.*

COMMENTARIUM.

EX his duabus decisionibus sequens deducitur assertio: *Ex sponsalibus oritur impedimentum publicæ honestatis inter sponso, & eorum traditum & consanguineos.* Probant eam textus in *cap. si quis desponsaverit 11. cap. qui desponsatam 12. cap. si quis desponsaverit 15. cap. si quis uxorem, in 27. quæst.*

quest. 2. cap. sponsam, hoc tit. cap. luterasc, accessit, cap. duo pueri, de despons. impub. cap. unico, eod. tit. lib. 6. cap. 1. de matrim. contracto, l. semper 42. ff. de ritu nupt. l. non omne. l. semper 197. ff. de reg. jur. §. si uxor, l. sitit. de nuptiis. Trident. sess. 19. de reform. cap. 13. cap. 1. hoc tit. in 5. compil. cap. 3. eod. tit. & in eadem compilatione ibi: Tuis nobis literis intimaſti, quod P. civis Esculanus matrem cujusdam puella, quae desponsata, & traducta etiam ab eodem ante novem annos, ab ipso incognita debitum carnis exsolvit, jam secundo juravit ducere in uxorem matris interveniente consensu, dummodo id possit legitime adimpleri. Unde ipsis alii contrahendi licentiam cum instantia postulantes, super hoc nos consulere voluisti. Nos igitur consultationem tua breviter respondemus, quod esse non potest matrimonium inter eos. Consonant lex 4. & finalis, tit. 1. part. 4. ibi: Aſta alleganza lla man en latin publica honestatis justitia: lex 17. tit. 2. eadem part. Illustrant ultra conſeſtos in praesenti à Barboſa, Sanchez de matrim. d. diſp. 68. Baſilius eodem tract. lib. 7. cap. 36. & lib. 10. cap. 15. Cujacius, Caniſius, & Petrus Greg. in praesenti: idem Petrus Greg. lib. 8. ſyntag. cap. 5. Aegidius Fortens. de priviſ. honeſt. art. 17. Cironius in cap. 1. hoc tit. in 5. compil. Connanus lib. 8. comment. cap. 5. num. 7. Mariniſ lib. 1. reſol. cap. 267. Macedo declam. 6. Petr. lib. 4. cap. 11. Borell. rom. 3. decif. tit. 1. num. 647.

4. Sed pro dubitandi ratione ita in praesentem assertionem inſurgo. Copula carnali non ſequit̄a ſponſi non ſunt una caro, & conſequenter, nec illa ſequitur propinquitas, ut docet D. Gregorius in cap. lex 27. quaest. 2. Sed in ſponſalibus de futuro celebratis nulla datur corporum commixtio: igitur ex eis naſcitur impedimentum, argumento regulae 32. de reg. jur. in 6. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi impedimentum hoc naſceretur ex ſponſalibus propter publicam honeſtatem, multò magis oriretur ex matrimonio rato, in quo fortius eadem ratio militat: ſed ex matrimonio rato non naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis, cap. 2. hoc titulo, in prima collect. ubi ita Alexander III. ſcribit: Non ſunt una caro vir, & mulier, niſi cohaſerint copula maritali, ideoſcirco deſuncta ſponſa intacta, ejus ſoror à ſponſo, hoc non impediens, liberè ducitur in uxorem: ergo multò minus ex ſponſalibus de futuro dari debet hoc impedimentum.

5. Quà difficultate ita fulcitã non obſtante, vera eſt præſens aſſertio; pro cujus expoſitione ſciendum eſt, impedimentum hoc publicæ honeſtatis ſic diſtincti ſolere cum D. Thoma in 4. diſtinct. 41. quaest. 1. in ca. art. 10. ut ſit Propinquitas ex ſponſalibus, vel matrimonio rato proveniens, robur trahens ab Eccleſia inſtitutione propter honeſtatem. Verbum, propinquitas ponitur loco generis, quia comprehendit conſanguinitatem, aſſinitatem, agnationem: ponuntur ea verba, ex ſponſalibus & matrimonio rato, loco differentiae, & ut cognoſcamus impedimentum hoc oriri ex duobus capitibus, videlicet ex matrimonio rato, vel ex ſponſalibus de futuro. Ex matrimonio rato, quia cum aſſinitas non aliter contrahatur, niſi ex copula carnali, ideoſcirco non potest verè & proprie aſſinitas, ſed publica honeſtas conſurgere ex matrimonio tantum rato, cap. ult. 35. q. 3. & declaravit Pius V. in extravag. ad Romanam: & congregatio Cardi-

naliſ, teſte Baſilio lib. 7. de matrim. cap. 35. num. 1. pluribus relatis docet Sanchez lib. 7. de matr. diſp. 64. n. 25. Quæ publica honeſtas expreſſè ſtatuitur in cap. ſi quis 11. cap. qui deſponſatam, 12. cap. ſi quis 14. cum ſequenti, 27. q. 2. cap. duo pueri 12. de deſponſ. impub. quamvis hæc jura elidere conetur Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 7. num. 1. exiſtimans non reperiri conſtitutionem eccleſiaſticam, ex qua aperte hoc impedimentum probetur, à quo merito recedit Baſilius d. cap. 35. num. 1. Rurſus hoc impedimentum publicæ honeſtatis etiam oritur ex matrimonio rato, quacumque ex cauſa irrito, dummodo non ſit ex defectu conſenſus, cap. unico de ſponſalibus in 6. cujus textus decilio etſi de ſponſalibus de futuro loquatur, in matrimonio tamen rato locum habere DD. communiter profitentur. Nec rurſus objicies Concil. Trident. in d. cap. 3. ubi prorfus hoc impedimentum tollitur de ſponſalibus quacumque ratione irritis: cujus textus argumento videtur dicendum, in matrimonio etiam rato irrito, hodie hoc impedimentum ſublato eſſe. Sed reſpondendum eſt, Trident. d. cap. 3. tantum eſſe accipiendum de ſponſalibus de futuro, nec ejus decretum producendum eſſe ad matrimonium ratum: unde ſicut ante Trident. impedimentum hoc oriebat̄ur ex matrimonio rato irrito, præterquam ex defectu conſenſus; ita & hodie durat, ut declaravit idem Pius V. in d. extravag. notant Navarrus in manuali cap. 22. num. 57. Henricus 2. lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 2. Sanchez d. diſput. 70. num. 5. & adducta declaratione Cardinalium, idem docet Baſilius d. cap. 35. num. 5. Ex qua declaratione conſtat aperte ex matrimonio rato nulliter contracto, propter omiſſam formam Trident. ſeſſ. 24. de matrim. cap. 1. adhuc hoc impedimentum oriri, ut videre eſt apud Farinac. in declarationibus ad Trident. d. cap. 3. pag. 70. & notat Gatierez de matrim. cap. 103. n. 9. quamvis neget Sanchez d. diſp. 70. num. 13.

6. Haecenus de hoc impedimento ex matrimonio rato proveniente; nunc de ipſo impedimento nato ex ſponſalibus de futuro agamus, & licet hoc impedimentum publicæ honeſtatis apertius ſtatuerit Bonifacius VIII. in cap. unico, hoc tit. in 6. ab ejus tamen prædeceſſoribus non fuiſſe incognitum, aperte conſtat ex hoc textu, & aliis pro ejus illuſtratione adductis, quamquam Baſilius lib. 7. de matrim. cap. 36. art. 1. exiſtimaverit prædicta jura accipienda eſſe, non de ſponſalibus de futuro, ſed de matrimonio rato. Verum aperte reſellitur ex cap. 1. & 3. hoc tit. in 5. compil. Attentis ergo his canonibus hoc impedimentum conſurgebat ex quibſcumque ſponſalibus certis, id eſt cum certa perſona contractis, non conditionalibus, etiamſi eſſent irrita dum non eſſent talia ex defectu conſenſus. Unde deducitur primò, ſponſalia inter illos contracta, qui valide ratione alicujus impedimenti matrimonium inire non poſſunt, olim impedimentum hoc producere, cum non fuiſſent nulla ex defectu conſenſus: hodie autem poſt Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 3. ſtatutum eſt, tantum hoc impedimentum conſurgere ex ſponſalibus validis, non verò ex iis, quæ fuerint irrita quacumque ex cauſa; immò nec ex ſponſalibus mutuo diſſenſu contrahentium diſſolutis hoc impedimentum oritur, quia ex mutuo diſſenſu nulla eſſe coeperunt; & ita

declaratum fuisse per sacram Congregationem, post Farinacium referunt Gutierrez *de matrim. cap. 103. num. 11.* Basilius *d. cap. 36.* à qua sententia immeritò discedit Thom. Sanchez *d. lib. 7. disp. 68. num. 21.* eà potissimum ratione motus, quòd nulla major & apertior est sponsaliorum solutio, quàm quæ morte unius sponsi contingit; & tamen tunc nascitur impedimentum publicæ honestatis, juxta jura sic intelligenda *in cap. si quis uxorem 14. cum sequenti 27. q. 2.* unde idem dicendum videtur superiori casu, cum sponsalia dissolvuntur mutuo consensu. Sed respondendum est, magnum versari discrimen inter illos duos casus; nam primo casu cum ob mutuum consensum disceditur, impedimentum hoc non producit: in secundo verò impedimentum perpetuò durat. Discriminis ratio est, quia is, qui moritur, si antea non revocavit voluntatem, in eadem perseverasse creditur, *l. 4. in princ. ff. de manum. s. vindict.* & idè licet ejus morte sponsalia solvantur, durat tamen hoc impedimentum publicæ honestatis, argumento textus *in c. 7. ver. f. Nequaquam, de officio deleg. in 6. l. quasimus 8. §. quod à Titio, l. cum precario 12. ff. de precario.* Illud etiam queri solet, utrum cum sponsalia interno consensu carent, producant hoc impedimentum? In qua questione sunt qui existimant, tunc non oriri hoc impedimentum, eo quod sponsalia invalida sunt ex defectu consensu, juxta textus disertos *in d. cap. unico, hoc titul. in 6. d. cap. 3. Concilii Trident.* Ita nonnulli congesti à Sanchez *d. disp. 68. num. 13.* Sed verius est, ex his etiam sponsalibus publicam honestatem oriri, ut rectè docent post alios Sanchez *d. disp. 68. n. 14.* Basil. *d. cap. 36. n. 10.* Nam hoc impedimentum ab Ecclesia institutum est ad vitandum scandalum, & propter publicam honestatem: quæ ratio adhuc viget in his sponsalibus. Nec obstat quod sponsalia irrita ex defectu consensu nullum producant impedimentum, tam jure veteri, quàm novo; nam respondetur, id tantum esse accipiendum de defectu consensu externi, non verò interni; quo in sensu accipiunt verba illa dicti capiti unici, ibi: *Nulla ex defectu consensu,* *Glos. ibi,* Archidiaconus *n. 9.* Francus *num. 8.* Geminianus *num. 12.* Covarr. *2. part. de matrim. §. 2. num. 3.*

8. Tandem dixi in diffinitione, *robur trahens ab Ecclesie institutione*, ut cognoscamus, hoc impedimentum solo jure Ecclesiastico inductum esse, nec jure naturali in aliquo gradu lineæ rectæ, aut transversæ matrimonium dirimere; itemque infideles posse contrahere matrimonium cum consanguineis sponsæ, eo quod non ligantur legibus Ecclesiæ. Illud tamen discrimen eo casu inter impedimentum consanguinitatis, seu affinitatis, & impedimentum hoc publicæ honestatis observandum est, quod illud etiam post baptismum viget: exempli gratia infidelis, qui cum uxore consummavit matrimonium ante baptismum, non potest postea fidelis cum consanguinea ipsius uxoris intra quartum gradum matrimonium contrahere, *cap. fin. de divorc.* Si verò infidelis sponsalia contraxit post baptismum, etiam cum sorore ipsius sponsæ matrimonium celebrare potest, quia impedimentum hoc solo jure ecclesiastico inductum non potuit oriri tempore infidelitatis. Discriminis ratio provenit ex eo; nam ex affinitate, seu consanguinitate vinculum naturale nascitur, ut notat

Henriquez *lib. 12. de matrim. cap. 13. num. 5.* at ex sponsalibus tempore infidelitatis contractis vinculum naturale vinculum oritur, ut offendit Sanchez *lib. 7. disp. 65. num. 3.* Circa gradus autem hujus impedimenti sciendum est, olim hoc impedimentum extendi ad eodem gradus, ad quos consanguinitas, seu affinitas protraheretur, scilicet ad septimum gradum; postea tantum usque ad quartum gradum restrictum fuit, non specialiter constitutione textus *in cap. non debet, de consanguin. & affin.* sed ex paritate rationis, & consuetudine ita inducta, ut rectè docuit Basil. *d. cap. 35. num. 4.* quo jure & hodie utimur, ex declaratione Pii V. *in dicta extravag. Ad Romanum:* nec contrarium statuitur *in d. sess. 24. Concilii Trident. cap. 3.* ubi hoc impedimentum noviter restrictum est tantum ad primum gradum; nam illud decretum tantum procedit in sponsalibus de futuro, non verò in matrimonio rato; in hoc enim adhuc publicæ honestatis impedimentum durat usque ad quartum gradum, ad quem ante ipsum Concilium extendebatur, ut disertis verbis declaravit Pius V. *in dicta extravag. ad Roman.* & Congregatio Cardinalium, ut referunt Sanchez *dict. disp. 70. num. 16.* Basilius *dict. cap. 35. num. 3.*

Ratio autem cur hoc impedimentum inductum sit, quæ est simul præsentis decisionis, provenit ex honestate, cum illi valde consonum sit matrimonium prohiberi cum consanguinea sponsi vel sponsæ, celebratis sponsalibus tam de præsentis, quàm de futuro; nam ex tali matrimonio magnum scandalum oriretur, cum per sponsalia conjugantur sponsi, saltem impertectè. Quare conveniens fuit honestati, quam Ecclesia prædicat, ut sicut per matrimonium, carnali copulâ subsequuta, contrahitur affinitatis impedimentum, *cap. de affinitate, cap. de propinquis, cap. nullum 35. q. 2. & 3.* ita etiam ex sponsalibus, seu matrimonio rato impedimentum publicæ honestatis nascatur ob vitandum scandalum, *d. l. final. partita 4. ibi: E por la igna dad de los pueblos, è por quitar scandalo;* præcipue cum in nuptiis non solum quod licet, verum & quod honestum est, attendatur, *l. semper, ff. de ritu nupt.* Accedit, nam sponsa in pluribus assimilatur uxori, unde sponsa eam de adulterio accusare valet, *l. si uxor 13. §. Divi, ff. ad l. Jul. de adul. l. propter 7. C. eod. titul.* juncto Cujac. *lib. 6. observ. cap. 16.* & æquè pro sponsa sponsus injuriarum actionem intendere potest, ac maritus pro uxore, *l. item, §. sponsam, ff. de injuriis,* & in aliis juris considerationibus supra *in cap. 2. relatis;* idèd non improprie, ut matrimonium prohibetur propter affinitatem cum consanguinea conjugis, ita etiam inhibetur cum consanguinea sponsi.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, *10. ex d. cap. lex.* Cujus difficultate oppressus Basilius *Dissolvitur ubi supra,* existimavit ante constitutionem Bonifacii VIII. relatum *in d. cap. unic. hoc titul. in 6. ratio.* hoc impedimentum aliqua lege ecclesiastica statutum non fuisse, & ita præsentem textum, & alios supra pro illustratione conclusionis adductos accipit de matrimonio rato, non verò de sponsalibus de futuro. Sed hæc interpretatio facile refellitur ex supra traditis; quare eà omiffa dicendum est, in eo textu non dari impedimentum publicæ honestatis, quia puella nondum fuerat desponsata, sed tantum à parentibus destinata; quod colligitur primò ex eo, quod

9. Traditur ratio decidendi.

10.

Dissolvitur dubitandi ratio.

quod in eo textu dicitur, eam simplicibus verbis fuisse desponsatam: deinde quia dicitur, quod pater jam decreverat desponsare, quare illa tantum erat sponsa destinatione, ex qua impedimentum publicæ honestatis non nascitur, quia, ut supra dixi, valde differt destinata ab sponsa. Quod verò Pontifex addit, solam copulam inducere propinquitatem faciendo unam carnem, hoc adjecit, ut ostenderet, inter eos nec fuisse impedimentum publicæ honestatis sponsalibus non contractis, nec copulam: & ideo nullum esse impedimentum, nec affinitatis, nec publicæ honestatis. Nec obstat argumentum difficultatis deductum ex d. cap. 2. hoc titul. in 1. collect. nam in eo non negat Alex. III. ex ma-

trimonio rato non dari impedimentum publicæ honestatis, sed tantum non oriri affinitatem, ut quidam veteres docebant, quos sequuti fuerunt Alexander de Nævo in cap. sponsam, hoc titul. num. 6. Henriquez in summa lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 1. Bellarminus de matrim. lib. 1. cap. 24. ad finem. Et licet non propriam, saltem iniciativam oriri affinitatem, docuit Ledelma de matrim. q. 55. art. 1. diffic. 2. Unde cum ambigeretur, an ob affinitatem prohiberetur matrimonium cum sorore uxoris matrimonio ductæ, etsi non cognita, Alex. III. ait non prohiberi: non tamen negavit ex alio capite, videlicet ob impedimentum publicæ honestatis, prohiberi, de quo cum non consuleretur, non respondit.

CAPUT V.

Idem (a) Panormitano Archiepiscopo.

DE illis autem, qui præfatio juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimitunt terram, & se ad partes alias transferunt, hoc tuæ discretioni volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis, ni non est amplius in factu processum, ad alia se vota transferre, receptâ tamen de perjurio poenitentia, si per eas non steterit quominus matrimonium consummaretur. Si (b) verò aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris; reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod juramento sibi petiit dari, non acceperit in uxorem; nisi consensus de præfenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta.

NOTÆ.

1. (a) **P**anormit. Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc titul. cap. 4. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 12. id est Hugoni Archiepiscopo Panormit. cui etiam rescribit Alex. III. in cap. super eo, de usur. cap. in Archiepiscopatu, de raptor. de quo plura refert D. Rochus Pyro tom. 1. Sicilia, in notitia Ecclesie Panormit. fol. 119. & nos de Ecclesia Panormit. egimus in cap. 4. de elect.
2. (b) Si verò aliquis. Hæc verba reperiuntur in c. 3. de condit. appof. & hujus textus meminit Urbanus III. in cap. 4. eod. titul.

COMMENTARIUM.

3. **I**nter alios modos, quibus sponsalia dissolvuntur, quos referunt Costanus de spons. fol. 34. Borel. tom. 3. decis. tit. 1. num. 370. enumeratur diuturna absentia sponsi, l. 2. C. de sponsal. l. 2. C. de repudiis: probant Cujac. hic, & ad titul. C. de sponsal. Petrus Gregor. in præfenti, & lib. 3. partit. titul. 20. cap. final. & lib. 8. syntagm. cap. 2. Canisius hic, Basilius lib. 12. de matrim. cap. 15. Gutierrez eodem tract. cap. 30. Castro Palao disput. 1. de sponsalibus, punct. 23. Gibalius tom. 2. de univerf. negot. lib. 4. cap. 1. art. 5. consel. 3. Quod tamen dicatur tempus legitimum ut sponsa, quæ manfit in eodem loco, possit cum alio nuptias contrahere, non facile apud Doctores liquet: alii enim asserunt: biennium exigi, ex l. 2. C. de sponsalibus: alii triennium, ex l. 2. C. de repudiis:

alii quadriennium, ex cap. sicut ex litteris, 22. hoc titul. alii docent cum Gajo in l. sepe, ff. de spons. sepe iustas, & necessarias causas iudicari, ex quibus non solum per annum, biennium, sed etiam per triennium, quadriennium, & ulterius trahuntur sponsalia, veluti ex valetudine sponsi, sponsæve, aut morte parentum, aut ex capitalibus inimiciis, vel longioribus peregrinationibus, quæ ex necessitate fiunt: qui textus cum auctorem præferat Gajum ad legem Jul. & Pap. intelligendus est juxta ipsam legem, qua ita cavebatur: *Quicumque sponsam habebit ultra biennium, sponsam eam non habeto: qui ultra biennium habuerit, maritorum præmiis ne fruatur.* Cujus capituli legis Jul. meminerunt Suet. in Oct. cap. 54. Dio lib. 54. Zonaras tom. 2. notavit Gothofr. ad eand. legem, cap. 3. qui post Cujac. lib. 16. obs. cap. 35. emendare intendit textum in d. l. sepe, & in legibus Longobard. lib. 2. titul. de sponsal. l. 1. permittitur parentibus sponsæ alii liberè eam conjugere, si post biennium ab sponsalibus monitus sponsus, ut tollat sponsam intra certum tempus, distulerit tollere. Illud tamen certum est, quod si certum tempus adjectum sit sponsalibus, & eo elapso sponsus sine justa causa abfuerit, sponsa poterit cum alio matrimonium contrahere; quia tunc dies adjectus interpellat pro homine, & sponsum in mora constituit, l. magnam, C. de contrab. stipul. si autem nullum tempus certum adjectum fuit, relinqui omnino arbitrio judicis, per quod tempus sponsa expectare teneatur sponsum.